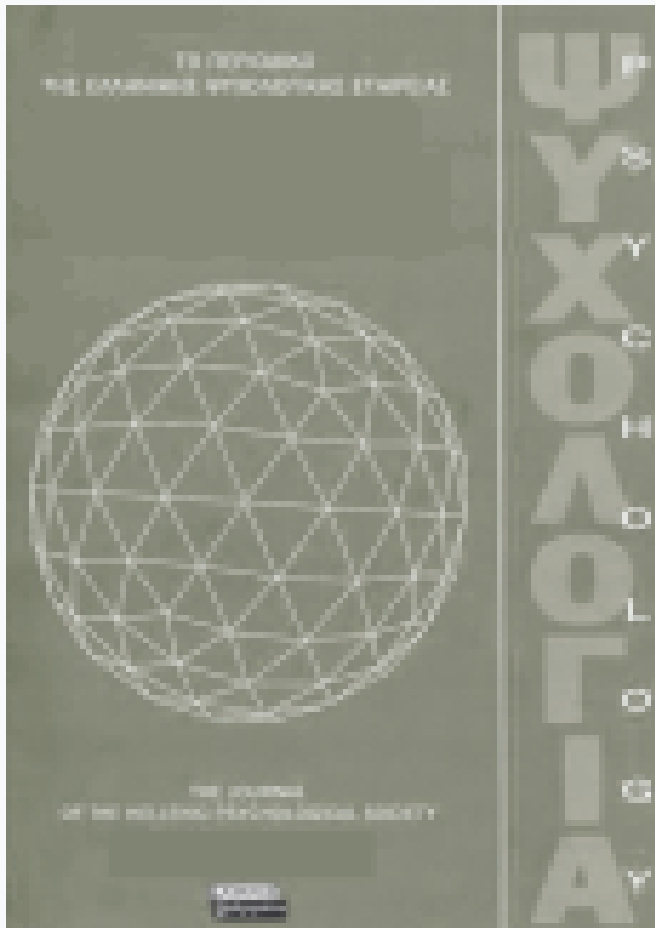

Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 14, No 1 (2007)

Equity effects on love-satisfaction and emotional communication of intimate relationship partners

Παναγιώτης Σ. Κορδούτης

doi: [10.12681/psy_hps.23851](https://doi.org/10.12681/psy_hps.23851)

Copyright © 2020, Παναγιώτης Σ. Κορδούτης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

To cite this article:

Σ. Κορδούτης Π. (2020). Equity effects on love-satisfaction and emotional communication of intimate relationship partners. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, 14(1), 27–41.
https://doi.org/10.12681/psy_hps.23851

Οι επιδράσεις της ισοτιμίας στη συναισθηματική επικοινωνία των συντρόφων της ερωτικής σχέσης

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Σ. ΚΟΡΔΟΥΤΗΣ¹

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Κατά τη Θεωρία της Ισοτιμίας, γνωστικοθυμικές διεργασίες της ερωτικής σχέσης επηρεάζονται από την ισοτιμία μεταξύ των ερωτικών συντρόφων. Ελέγχθηκε πειραματικά αν η ισοτιμία επιδρά στις απλολαϊκές εκτιμήσεις για τη συναισθηματική επικοινωνία των συντρόφων στην ερωτική σχέση (νοούμενη ως συναισθηματική έκφραση προς το σύντροφο και κατανόηση). Υιοθετήθηκε διϋποκειμενικό σχέδιο: 3 (ισοτιμία στη σχέση = ισότιμη σχέση, ανισότιμη με υπερωφελημένο άνδρα, ανισότιμη με υπερωφελημένη γυναίκα) x 2 (φύλο συμμετέχοντος). Συμμετείχαν 454 φοιτητές του Α.Π.Θ. Ο χειρισμός της ισοτιμίας έγινε με σενάρια υποθετικής ερωτικής σχέσης. Οι συμμετέχοντες δήλωσαν σε κλίμακες Likert τις εκτιμήσεις τους για τη συναισθηματική επικοινωνία, δηλαδή την έκφραση/κατανόηση συναισθημάτων προς-/από τον σύντροφο. Επιβεβαιώνοντας εν μέρει την υπόθεση και σύμφωνα με τη θεωρία της ισοτιμίας, οι ισότιμοι και οι υποωφελημένοι είχαν υψηλότερη συναισθηματική έκφραση και κατανόηση από τους υπερωφελημένους, χωρίς οι πρώτοι δύο να διαφέρουν μεταξύ τους. Κατά τις απλολαϊκές εκτιμήσεις των νέων, η ισοτιμία επιδρά θετικά στη συναισθηματική επικοινωνία ενώ η ανισοτιμία έχει αρνητικές επιπτώσεις: μειώνει την έκφραση και κατανόηση του υπερωφελημένου προς τον υποωφελημένο ενώ αυξάνει, ίσως ανώφελα, αυτές του υποωφελημένου, που προσπαθεί έτσι να κινητοποιήσει τον υπερωφελημένο να ενδιαφερθεί περισσότερο για τη σχέση. Αυτής της μορφής η επικοινωνιακή αλληλεπίδραση είναι πιθανό να υποσκάπτει την ερωτική σχέση.

Λέξεις-κλειδιά: Ισοτιμία, Συναισθηματική επικοινωνία, Ερωτική σχέση.

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να ελεγχθεί εάν η απλολαϊκή αντίληψη (Fletcher & Thomas, 1996) ότι σε μια ερωτική σχέση θα έπρεπε να υπάρχει ισοτιμία μεταξύ των συντρόφων, επιδρά στη συναισθηματική επικοινωνία τους. Σύμφωνα με τη Θεωρία της Ισοτιμίας (Walster, Walster & Berscheid, 1978· Byers & Wang, 2004) η ισοτιμία αναφέρεται στην αντίληψη του ατόμου πως ό,τι εισφέρει σε μια ερωτική σχέση («κόστη») και ό,τι απολαμβάνει («οφέλη» ή «ανταμοιβές») συγκρίνονται με τις εισφο-

ρές και τις απολαβές του συντρόφου του. Ισότιμη είναι μία σχέση όταν η αναλογία εισφορών προς απολαβές είναι ίση για τους ερωτικούς συντρόφους και ανισότιμη όταν είναι άνιση, δηλαδή, είτε όταν ο ένας σύντροφος δίνει περισσότερα στη σχέση και παίρνει λιγότερα από τον άλλο είτε όταν παίρνει λιγότερα και δίνει περισσότερα. Στην πρώτη περίπτωση, ο σύντροφος της ανισότιμης σχέσης αποκαλείται «υποωφελημένος» γιατί η σύγκριση εισφορών-απολαβών κάθε συντρόφου δείχνει πως έχει μεν ανταμοιβές

αλλά καταβάλλοντας υψηλά κόστη, ενώ στη δεύτερη περίπτωση, αποκαλείται «υπερβολημένος» γιατί οι ανταμοιβές του έχουν μικρά γι' αυτόν κόστη και έτσι απολαμβάνει περισσότερο όφελος. Η θεωρία της Ισοτιμίας (ΘΙ) προτείνει ότι, για να κατανοήσουμε τις αλληλεπιδράσεις του ερωτικού ζευγαριού και την όλη δυναμική της σχέσης, οφείλουμε να λάβουμε υπόψη το κίνητρο των ερωτικών συντρόφων να κρατούν ισότιμη τη μεταξύ τους αναλογία εισφορών-απολαβών.

Τα ανταλλασσόμενα στις σχέσεις μέσω εισφορών-απολαβών αγαθά είναι άυλα και υλικά, οικονομικού, κοινωνικού και ψυχολογικού χαρακτήρα (Foa & Foa, 1980). Η αξία τους είναι κοινωνικά υπαγορευμένη. Πλην όμως, παρά την υποκειμενικότητα της αξιολόγησης των αγαθών (Sprecher, 2001a· Regan & Sprecher, 1995), υφίστανται ευρέως διαδεδομένες συναινετικές κοινωνικές αντιλήψεις για τα κοινώς ανταλλασσόμενα στις σχέσεις αγαθά. Πρόκειται για κοινωνικά διαμοιρασμένες γνωστικές δομές που περιγράφουν τι ανταλλάσσεται, με ποιο τρόπο και με τι αποτέλεσμα, σε μια στενή διαπροσωπική σχέση (π.χ. Fletcher, 2002, 23-49· Fitzsimons & Bargh, 2003· Hendrick & Hendrick, 1997· Sternberg, Hojjat & Barnes, 2001). Οι Foa & Foa (1980) θεωρούν ότι τα σχετικά σταθερά και ίσως καθολικά ανταλλασσόμενα σε μια στενή διαπροσωπική σχέση αγαθά εμπίπτουν στις εξής διαστάσεις: α) αγάπη (στοργή, ζεστασιά), β) χρήματα (μετρητά, οικονομική πίστη, υψηλός μισθός, οικονομική στήριξη ή διευκόλυνση), γ) υλικά αγαθά (ιδιοκτησία και μοίρασμα, μοίρασμα υλικών καταναλωτικών αγαθών), δ) υπηρεσίες (διευκολύνσεις, ανέσεις), ε) κοινωνική θέση (γόντρο, υπόληψη, κοινωνικό δίκτυο), στ) πληροφορίες (να παράγεις, να κατέχεις και να μοιράζεσαι γνώσεις). Οι Traupmann, Petersen, Ulne & Hatfield (1981) πάλι υποθέτουν ότι τα εν λόγω αγαθά εμπίπτουν σε τέσσερα γενικά πεδία: α) προσωπικές δεξιότητες (π.χ. κοινωνικότητα, εξυπνάδα, εμφάνιση, φυσική ελκυστικότητα), β) συναισθηματικές ανάγκες και ανησυχίες (συμπαράσταση, συμπάθεια, έρωτας, αγάπη, κατανόηση,

φροντίδα, εκτίμηση, αποδοχή, στοργή, σεξ, ασφάλεια, ελευθερία, όνειρα και στόχοι για το μέλλον), γ) καθημερινές μέριμνες ζωής (καθημερινές δουλειές, οικονομικά, λήψη αποφάσεων, αναγνώριση και υπενθύμιση των σημαντικών θεμάτων που αντιμετωπίζει ο καθένας), και δ) ευκαιρίες που το άτομο κερδίζει χάρη στη σχέση και στερείται εξαιτίας της. Οι διαστάσεις των Foa & Foa και τα πεδία των Traupmann et al. έχουν δοκιμαστεί για την εγκυρότητά τους και έχουν χρησιμοποιηθεί ερευνητικά (π.χ. Michaels, Edwards & Acock, 1984· Sprecher & Schwartz, 1994· Sprecher, 2001αβ· Sprecher, 2002· Van Yperen & Buunk, 1990).

Ισοτιμία και συναισθηματική επικοινωνία

Ακρογωνιαία γνωστικο-συναισθηματική διεργασία των στενών διαπροσωπικών σχέσεων αποτελεί η έκφραση και κατανόηση συναισθημάτων μεταξύ των συντρόφων (Brehm, 1992, 203-228· Guerrero & Andersen, 2000· Hendrick & Hendrick, 1992· Fitness, 1996· Forgas, 2001· Fletcher, 2002, 125-148). Η ποιότητα της συναισθηματικής επικοινωνίας μεταξύ των συντρόφων καθορίζει την ποιότητα της σχέσης (Noller & Ruzzene, 1991) αποτελώντας την ειδοποιό διαφορά μεταξύ ερωτικής ή μη σχέσης και μεταξύ είδους ερωτικής σχέσης (π.χ. Hatfield, 1988· Hendrick & Hendrick, 2004· Lee, 1977· Sternberg, 1988). Η επικοινωνία συναισθημάτων άλλωστε είναι κατά πολύ συνηθέστερη και βαρύνουσα για την ποιότητα της σχέσης από την επικοινωνία πληροφοριών σχετικών με γεγονότα (Reis & Shaver, 1988). Τα συναισθήματα που διά της επικοινωνίας εκτυλίσσονται εντός της ερωτικής σχέσης έχουν προφάνεια λόγω της έντασής τους αλλά και της ισχυρής επίπτωσής τους στην εκατέρωθεν νοηματοδότηση της σχέσης από τα μέλη της. Συντελούν στις αποδόσεις αιτίου για τις συμπεριφορές, στις κρίσεις, αξιολογήσεις, προβλέψεις των συμπεριφορών του συντρόφου, στην ικανοποίηση ή μη από τη σχέση, στη διατήρηση, αντοχή, λειτουργικότητα και μακρομέ-

ρευση της σχέσης ή στην υπόσκαψη, δυσλειτουργία και διάλυσή της και, βεβαίως, στην αρμονία ή δυσαρμονία μεταξύ των συντρόφων (Berscheid & Reis, 1998· Fitzpatrick, 1988· Gottman, 1998· Manusov & Harvey, 2001· Laurenceau, Pietromonaco & Feldman Barret, 1998· Markman, 1981· Rusbult, Arriaga & Agnew, 2000· Traupman, Hatfield & Wexler, 1983). Η συναισθηματική επικοινωνία, ενίοτε αποκαλούμενη απλώς «εγγύτητα» ή αναλυτικότερα «αυτοαποκάλυψη-ανταπόκριση προς το σύντροφο», συνήθως εννοείται ως εκατέρωθεν έκφραση-κατανόηση από τους ερωτικούς συντρόφους των απλών και πιο μύχιων σκέψεων και συναισθημάτων τους (Guerrero & Andersen, 2000· Laurenceau, Pietromonaco & Feldman Barret, 1998). Αρκετές έρευνες έχουν για παράδειγμα επιχειρήσει να προσεγγίσουν τη συζυγική δυσλειτουργία, αστάθεια και δυσαρμονία, εστιάζοντας στην αμοιβαία μεταξύ των συζύγων έκφραση και πρόσληψη-κατανόηση συναισθημάτων ενώ άλλες έχουν τεκμηριώσει την αξία των ενδείξεων της εκατέρωθεν έκφρασης και πρόσληψης-κατανόησης συναισθημάτων για τη «διάγνωση» των ποιοτικών χαρακτηριστικών της σχέσης από τα μέλη της αλλά και την πρόγνωση που επιθυμούν να κάνουν για την εξέλιξή της (βλ. τις κλασικές εργασίες των Gottman, Notarius, Gons & Markman, 1976· Noller, 1984· Noller & Ruzzene, 1991· Sprecher & Duck, 1994. Για ανασκόπηση, βλ. Berscheid & Reis, 1998 και για πιο πρόσφατη συζήτηση Fletcher, 2002).

Η επίδραση της ισοτιμίας στη συναισθηματική επικοινωνία

Η συναισθηματική επικοινωνία αποτελεί αυτή καθαυτή επιθυμητό αγαθό κοινωνικής ανταλλαγής και επομένως αξιολόγησης της ισοτιμίας μεταξύ των μελών της ερωτικής σχέσης (Foa & Foa, 1980· McClintock, Kramer & Keil, 1984). Ο χαρακτήρας των εκφραζομένων μεταξύ των συντρόφων συναισθημάτων εκφράζει το βαθμό της συντελούμενης μεταξύ τους κοινωνικής αντα-

λλαγής, το βαθμό της αλληλεξάρτησής τους και της περισσότερο ή λιγότερο «δίκαιης» αναλογίας των μεταξύ τους ανταλλασσομένων αγαθών. Αντανακλά γενικότερα τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει η συμπεριφορά ενός ατόμου για τον έλεγχο της συμπεριφοράς, τη μοίρα του άλλου και τη γενικότερη ευεξία του στη σχέση (Kelley, 1979). Το είδος και ο βαθμός αλληλεξάρτησης εαυτού-άλλου, η υποκειμενική τους αντίληψη για τη μεταξύ τους αναλογία κόστους-οφέλους (δηλαδή, η σχετική ισοτιμία) επιδρούν έτσι άμεσα στη συναισθηματική επικοινωνία τους (Aron, Aron, Tudor & Nelson, 1991· Guerrero & Andersen, 2000· Sprecher, 1986, 1992, 2001a). Η έκφραση και πρόσληψη-κατανόηση των συναισθημάτων του συντρόφου και η διά αυτής έκφραση της ισοτιμίας στη σχέση αποτελούν κατ' αυτό τον τρόπο τεκμήρια εμπιστοσύνης, ικανοποίησης, δέσμευσης και ισχυρού προσωπικού κινήτρου συμμετοχής και διατήρησης της σχέσης (Canary & Stafford, 1993· Kelley, 1983· Rusbult et al., 2000· Sprecher, 2001β, 2002· Sprecher & Cate, 2004). Οι σύντροφοι, αυτοαποκαλυπτόμενοι διά της συναισθηματικής έκφρασης (Guerrero & Andersen, 2000· Laurenceau et al., 1998), ριψοκινδυνεύουν για τη σχέση, καθίστανται ευάλωτοι στην εκμετάλλευσή του άλλου διότι δι' αυτού του τρόπου προσδοκούν ότι ο σύντροφος θα αυτοαποκαλυφθεί με ανάλογο τρόπο. Στη συναισθηματική επικοινωνία υπεισέρχεται επομένως η προσδοκία της συνεισφοράς σε αυτοαποκάλυψη αμφοτέρων των συντρόφων στη σχέση (Ickes, Paterson, Rajecski & Tanford, 1982). Ωστόσο, η προσδοκία αυτή δεν μπορεί να εκληφθεί από τα μέλη της ερωτικής διάδας ως δεδομένη, γι' αυτό άλλωστε τα συναισθήματα έχουν υψηλότερη ανταλλακτική αξία και ισχυρότερη συμβολική σημασία με σοβαρές συνέπειες για την εκατέρωθεν εκτίμηση εαυτού και το αμοιβαίο κίνητρο διατήρησης της σχέσης (Aron et al., 1991· Lerner & Mikula, 1994). Αλλά και η ίδια η εξασθένηση του κινήτρου για διατήρηση της σχέσης είναι πιθανό να οδηγήσει σε υποβάθμιση της συναισθηματικής επικοινωνίας. Κίνητρα για διατήρηση της ερωτικής σχέσης και συναισθη-

ματική επικοινωνία δεν αποκλείεται να αλληλεπιδρούν εν είδει συνεχώς ανατροφοδοτούμενης σπείρας, κατά τέτοιον τρόπο ώστε χαμηλότερο κίνητρο να υποβαθμίζει τη συναισθηματική επικοινωνία και υποβαθμισμένη επικοινωνία να μειώνει ακόμη περαιτέρω το κίνητρο κ.ο.κ. (πρβλ. Forgas, 2001).

Με βάση το παραπάνω σκεπτικό, οι ερωτικοί σύντροφοι που έχουν σχετικά ασθενέστερο κίνητρο διατήρησης της σχέσης αναμένεται να επικοινωνούν συναισθηματικά λιγότερο (είτε ως έκφραση των δικών τους συναισθημάτων είτε ως κατανόηση των συναισθημάτων του άλλου) από τους έχοντες ισχυρότερο ή και από τους έχοντες αμοιβαία ισχυρό. Ασθενέστερο κίνητρο διατήρησης της σχέσης ή έστω αποκατάστασης της διαταραγμένης ισορροπίας της πρέπει να έχουν οι υπερωφελημένοι μίας ανισότιμης σχέσης (Hatfield, Traupmann, Sprecher, Utne & Hay, 1985· Prins, Buunk & Van Yperen, 1992). Πράγματι, η μοναδική, πλησιέστερη προς το εμπειρικό ερώτημα της σχέσης ισοτιμίας-συναισθηματικής επικοινωνίας μελέτη έδειξε ότι οι υπερωφελημένοι δεν δείχνουν να ενδιαφέρονται να εκφράσουν συναισθήματα για τη σχέση ή τα εκφράζουν με ανειλικρινή τρόπο (Canary & Stafford, 1993). Οι υποωφελημένοι, αντίθετα, αναμένεται να έχουν ισχυρότερο κίνητρο αποκατάστασης της ισορροπίας στην ανισότιμη σχέση τους (Hatfield et al., 1985). Έτσι, είναι αναμενόμενο να χρησιμοποιούν τη συναισθηματική επικοινωνία, είτε τη συναισθηματική έκφραση είτε την κατανόηση, ως μέσο άσκησης συμπεριφορικού ελέγχου (Kelley, 1979) για την κινητοποίηση του υπερωφελημένου συντρόφου τους ώστε, για παράδειγμα, να αυξήσει τις εισφορές του στη σχέση προκειμένου να αποκατασταθεί η σχεσιακή ισοτιμία. Εναλλακτικά, ο υποωφελημένος σύντροφος μπορεί, κυρίως με τη συναισθηματική κατανόηση του υπερωφελημένου, να επιχειρήσει τη νοερή ή ψυχολογική αποκατάσταση της ανισορροπίας στη σχέση π.χ. υποτιμώντας παραμορφωτικά τα υπερβολικά κόστη που ο ίδιος καταβάλλει για τη σχέση, με το να δείχνει υπερβολική κατανόηση «για τις ιδιαίτερες ανά-

γκες ενός ιδιαίτερου συντρόφου» (Hatfield et al., 1985).

Γενικά λείπουν μελέτες που εξετάζουν το ερώτημα της σχέσης ισοτιμίας/ανισοτιμίας και συναισθηματικής επικοινωνίας υπό το πρίσμα ειδικά της ερωτικής σχέσης. Η έρευνα των Byers & Demmons (1999), αν και σχετίζεται με το ερώτημα, εξετάζει όμως τις επιπτώσεις της ισοτιμίας στην έκφραση-κατανόηση των διαμοιβόμενων σεξουαλικών συναισθημάτων της ερωτικής σχέσης. Εντούτοις, η σεξουαλική επικοινωνία αποτελεί μέρος μόνο της συναισθηματικής επικοινωνίας των ερωτικών σχέσεων, οι οποίες έχουν κοινωνικό χαρακτήρα (Gagnon, 1990· Hendrick & Hendrick, 2004· LaRossa & Reitzes, 1993· Hatfield, Utne & Traupmann, 1979) που υπαγορεύει συναισθηματική επικοινωνία μέσω πολλαπλών δαύλων, γνωστικών, θυμικών, σωματικών και ασφαλώς σεξουαλικών (π.χ. Guerrero & Andersen, 2000· Hendrick & Hendrick, 2004· Noller & Ruzzene, 1991). Ο σημαντικός ρόλος τόσο των δύο μεταβλητών, της ισοτιμίας και της συναισθηματικής επικοινωνίας, υπό την έννοια που την περιγράψαμε, στη λειτουργικότητα και αρμονία της ερωτικής σχέσης καθιστά τη διατύπωση του σχετικού εμπειρικού ερωτήματος αναγκαία (Byers & Wang, 2004).

Υποθέσεις

Σύμφωνα με τη γενική και κλασική διατύπωση της Θ1 (Hatfield et al., 1985), η ανισοτιμία δημιουργεί γενική δυσφορία και εμμέσως επηρεάζει δυσμενώς την επικοινωνία στη σχέση. Στην ισότιμη επομένως σχέση, η ατμόσφαιρα ευφορίας και αμοιβαίας εμπιστοσύνης για την αυτοαποκάλυψη μέσω συναισθημάτων θα πρέπει να αντανακλάται στη γενική εκτίμηση ότι υπάρχει ποσοτικά μεγάλη ανταλλαγή συναισθημάτων μεταξύ των συντρόφων. Αντίθετα, στην ανισότιμη σχέση, το κλίμα δυσφορίας και κλονισμένης αμοιβαίας εμπιστοσύνης για την αυτοαποκάλυψη μέσω συναισθημάτων θα αντανακλάται στη γενική εκτίμηση πως η συναισθηματική επικοινωνία με-

ταξύ των συντρόφων είναι ποσοτικά μικρή. Επομένως, τα επίπεδα αντιλαμβανόμενης επικοινωνιακής συναισθηματικής έκφρασης αλλά και κατανόησης στην ισότιμη σχέση θα είναι υψηλότερα από ό,τι στις ανισότιμες. Όσον αφορά τους συντρόφους των ανισότιμων σχέσεων, σύμφωνα με τη Θ1, οι υποωφελημένοι έχουν ισχυρότερο κίνητρο από τους υπερωφελημένους να κινητοποιήσουν διά της συναισθηματικής επικοινωνίας είτε την αυτοαποκάλυψη του συντρόφου τους είτε γενικότερα πρωτοβουλίες από αυτόν για την αποκατάσταση της μεταξύ τους ισοτιμίας είτε ακόμη να παραμορφώσουν τη μεταξύ τους αναλογία συνειφορών-απολαβών. Επομένως, τα επίπεδα αντιλαμβανόμενης επικοινωνιακής συναισθηματικής έκφρασης και κατανόησης θα είναι υψηλότερα για τον υποωφελημένο σύντροφο από ό,τι για τον υπερωφελημένο.

Μέθοδος

Πειραματικό σχέδιο

Η υπόθεση της επίδρασης της ισοτιμίας στην αντίληψη ικανοποίησης ελέγχθηκε με σχέδιο μεταξύ ατόμων ως εξής: 3 (ισοτιμία στη σχέση: ισοτιμία, ανισοτιμία – με τον άνδρα υπερωφελημένο, ανισοτιμία – με τη γυναίκα υπερωφελημένη) x 2 (φύλο συμμετέχοντος). Το φύλο του απαντώντος και τα επίπεδα ισοτιμίας-ανισοτιμίας απετέλεσαν τις ανεξάρτητες μεταβλητές, με την τελευταία να αποτελεί αντικείμενο πειραματικού χειρισμού. Εξαρτημένες μεταβλητές ήσαν οι δύο μορφές συναισθηματικής επικοινωνίας, η έκφραση συναισθημάτων προς το σύντροφο και η κατανόηση συναισθημάτων από το σύντροφο. Οι χειρισμοί της ανεξάρτητης μεταβλητής και οι εξαρτημένες μετρήσεις περιγράφονται παρακάτω. Το σχέδιο ήταν σχετικά ισορροπημένο.

Συμμετέχοντες

Στο πείραμα συμμετείχαν 454 φοιτητές και σπουδαστές, 223 άντρες και 231 γυναίκες, με

Μ.Ο. ηλικίας τα 22.1 έτη (Τ.Α. 1.94). Προέρχονταν από μεγάλο εύρος σχολών και τμημάτων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων Θεσσαλονίκης και διέμεναν στη Θεσσαλονίκη. Ως προς την καταγωγή τους, το 41.6% προέρχονταν από μητροπολιτικές περιοχές (Θεσσαλονίκη, Αθήνα), το 32.57% από μεγάλες επαρχιακές πόλεις, ενώ οι υπόλοιποι από μικρότερες κωμόπολεις και χωριά. Ελέγχθηκε επίσης το εκπαιδευτικό επίπεδο της οικογένειας καταγωγής (μητέρας, πατέρα) και το επάγγελμα των γονέων. Καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε οι συμμετέχοντες να κατανεμηθούν στις πειραματικές συνθήκες ισόρροπα ως προς το φύλο και κατά τρόπο που να αποκλείει μεροληπτική αντιπροσώπηση σε μια πειραματική συνθήκη, όσον αφορά στον τόπο καταγωγής, την ηλικία, την εκπαίδευση της οικογένειας καταγωγής και το επάγγελμα των γονέων.

Πειραματικός χειρισμός

Ο χειρισμός της ανεξάρτητης μεταβλητής της ισοτιμίας έγινε με τρία υποθετικά σενάρια, ώστε να αποδοθούν με πειραματικές συνθήκες τα τρία επίπεδά της: ισοτιμία, υπερωφελημένος άντρας και υπερωφελημένη γυναίκα. Τα σενάρια περιέγραφαν με τρόπο γενικόλογό ένα συνηθισμένο ζευγάρι φοιτητών στη Θεσσαλονίκη, τον Γιώργο και την Κατερίνα. Το ένα σενάριο περιέγραφε μια ισότιμη σχέση μεταξύ τους, το άλλο μια ανισότιμη, με υπερωφελημένο τον Γιώργο και υποωφελημένη την Κατερίνα και το τρίτο μια ανισότιμη με υπερωφελημένη την Κατερίνα και υποωφελημένο τον Γιώργο. Τα σενάρια ήταν πανομοιότυπα ως προς τις λοιπές περιγραφικές λεπτομέρειες αλλά διαφοροποιούνταν συστηματικά χάρη σε προεπιλεγμένες λέξεις και φράσεις, ώστε άλλοτε να δίνεται η εικόνα της ισότιμης και άλλοτε της ανισότιμης σχέσης.

Οι λέξεις-φράσεις επελέγησαν έτσι ώστε να αποδίδουν γλαφυρά και εύληπτα πέντε ανταλλασσόμενα σε μια στενή διαπροσωπική σχέση

αγαθά: α) εκδήλωση έρωτα προς το σύντροφο, β) συναισθηματική συμπαράσταση και συζήτηση προβλημάτων, γ) κοινωνικότητα, δ) φυσική ελκυστικότητα, ε) υλική άνεση. Τα συγκεκριμένα αγαθά προτιμήθηκαν γιατί θεωρήσαμε πως ήταν κοινά στις θεωρίες της ισοτιμίας αλλά και στην εμπειρία από σχέσεις τού υπό μελέτη φοιτητικού πληθυσμού. Στο σενάριο της ισοτιμίας, οι συνεισφορές-απολαβές των μελών του ζευγαριού εξισορροπήθηκαν ως προς τα πέντε αγαθά. Το κάθε μέλος παρουσιάστηκε να είναι εξίσου εκδηλωτικό ερωτικά (εξέφραζαν ένας τον έρωτά του για τον άλλο), ευαίσθητο στα προβλήματα του άλλου (συζητούσαν και συμπαραστέκονταν στα προβλήματα αλλήλων), με καλό δίκτυο φίλων (κοινωνικότητα), προσωπική ομορφιά (φυσική ελκυστικότητα) και ενδιαφέρον για την οικονομική στήριξη της σχέσης (άνεση υλικών αγαθών). Στο σενάριο της ανισοτιμίας, το υπερωφελημένο μέλος παρουσιάζεται να συνεισφέρει στη σχέση μόνο τη φυσική του ελκυστικότητα ενώ να απολαμβάνει από το υποωφελημένο μέλος όλα τα άλλα πλην αυτού. Ουσιαστικά η αναλογία ανταμοιβής-κόστους για τους ανισότιμους υπερωφελημένους ήταν 1/4, δηλαδή το κόστος της φυσικής ελκυστικότητας που εισέφεραν στη σχέση έναντι των τεσσάρων ανταμοιβών, της ερωτικής έκφρασης, συμπαράστασης, κοινωνικότητας και οικονομικής άνεσης, που εισέπραταν. Η αναλογία αντιστρεφόταν για τους υποωφελημένους.

Εξαρτημένες μετρήσεις

Μέτρηση συναισθηματικής επικοινωνίας. Η μέτρηση της συναισθηματικής επικοινωνίας αφορούσε τόσο στην κατανόηση συναισθημάτων όσο και στην έκφραση μεταξύ του υποθετικού ζευγαριού των σεναρίων. Κατασκευάστηκαν τέσσερις συνολικά ερωτήσεις. Οι δύο ζητούσαν από τους συμμετέχοντες να εκτιμήσουν κατά πόσο ο ήρωας των σεναρίων, ο Γιώργος, «κατανοεί τα συναισθήματα της Κατερίνας», σε πεντάβαθμη κλίμακα (1 = πολύ λίγο έως 5 = πάρα πολύ) και αντίστοιχα κατά πόσο το ίδιο συνέβαινε για την

Κατερίνα. Οι άλλες δύο ερωτήσεις μετρούσαν τη συναισθηματική έκφραση ζητώντας από τα άτομα να εκτιμήσουν κατά πόσο ο Γιώργος «εκφράζει τα συναισθήματά του» στην Κατερίνα και αντίστοιχα η Κατερίνα στον Γιώργο.

Δημογραφικά στοιχεία

Οι ερωτήσεις δημογραφικών στοιχείων περιορίστηκαν στις απολύτως απαραίτητες για την αδρή περιγραφή του δείγματος (με βάση αυτές περιγράφηκε παραπάνω) και στην αποφυγή μεροληπτικής κατανομής των συμμετεχόντων στις συνθήκες. Περιλάμβαναν το φύλο, την ηλικία, τη σχολή, το τμήμα, το έτος σπουδών, την εκπαίδευση και το επάγγελμα των γονέων.

Εργαλείο έρευνας και διαδικασία

Το εργαλείο έρευνας ήταν ένα ερωτηματολόγιο το οποίο διαμορφώθηκε για να περιλαμβάνει τους παραπάνω χειρισμούς και μετρήσεις, ως εξής: Στην πρώτη σελίδα των οδηγιών δινόταν η ταυτότητα της έρευνας, η οποία περιγραφόταν ως «έρευνα διαπροσωπικών σχέσεων». Τα άτομα καλούνταν να απαντήσουν στις ερωτήσεις εθελοντικά και ανώνυμα, χωρίς να ξεφυλλίζουν το ερωτηματολόγιο. Κατόπιν διάβαζαν το σενάριο της σχέσης και, προκειμένου να εστιάσουν καλύτερα σε αυτό, τους ζητούνταν να γράψουν μερικές φράσεις περιγράφοντας τη σχέση που περιείχε με δικά τους λόγια. Ακολουθούσαν οι δύο εξαρτημένες μετρήσεις για την επικοινωνία με τη σειρά που παρουσιάστηκαν παραπάνω. Οι γυναίκες συμμετέχουσες αποκρίνονταν σε εκδοχή του ερωτηματολογίου που τους ζητούσε να κάνουν την εκτίμηση για κάθε είδος επικοινωνίας, πρώτα για τη γυναίκα ηρωίδα και μετά για τον άνδρα, ενώ το αντίστροφο ζητούνταν από τους άνδρες. Έπονταν μία σελίδα με τα δημογραφικά στοιχεία. Οι συμμετέχοντες προσεγγίστηκαν ατομικά από τους ερευνητές σε χώρους του Πανεπιστημίου (βιβλιοθήκη, κυλικείο, διαδρόμους, έξω από αίθουσες κ.λπ.). Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου γινόταν ατομικά,

επί τόπου, με τη διακριτική παρουσία του ερευνητή. Διαρκούσε περίπου 15-20 λεπτά.

Αποτελέσματα

Η μέτρηση της επικοινωνίας μεταξύ των συντρόφων έγινε με δύο ερωτήματα, το πρώτο για την κατανόηση των συναισθημάτων του/της συντρόφου και το δεύτερο για την έκφρασή τους. Οι εξαρτημένες επομένως μετρήσεις της συναισθηματικής επικοινωνίας ήταν συνολικά τέσσερις, δύο για τις δύο μορφές συναισθηματικής επικοινωνίας κάθε συντρόφου, του άνδρα και της γυναίκας. Οι δύο μορφές επικοινωνίας (έκφραση και κατανόηση συναισθημάτων) θεωρήθηκαν ανεξάρτητες μεν, πλην όμως εννοιολογικά και ψυχολογικά συγγενείς μορφές συναισθηματικής επικοινωνίας και ως εκ τούτου υποβλήθηκαν μαζί σε ενιαία πολλαπλή ανάλυση διακύμανσης με βάση το πειραματικό σχέδιο. Ελέγχθηκε δηλαδή η επίδραση των ανεξάρτητων μεταβλητών: α) ισοτιμία στη σχέση (ισότιμη σχέση, ανισότιμη με άνδρα υπερωφελημένο, ανισότιμη με γυναίκα υποωφελημένη), και β) φύλο συμμετέχοντος, επί των δύο μορφών επικοινωνίας του άνδρα ήρωα και της γυναίκας ηρωίδας του σεναρίου της σχέσης.

Κατά την πολλαπλή ανάλυση διακύμανσης επί των μετρήσεων για τις μορφές επικοινωνίας προέκυψε μόνο κύρια επίδραση για την ισοτιμία στη σχέση, Πολλαπλό $F(8, 886) = 166.17, p < 0.000$. Κατά την εξέταση των επιμέρους μονομεταβλητών αναλύσεων διακύμανσης διαπιστώθηκε ότι η επίδραση αυτή ασκούνταν και στις τέσσερις μετρήσεις συναισθηματικής επικοινωνίας. Για διευκόλυνση, περιγράφουμε τις κύριες αυτές επιδράσεις ανά μορφή συναισθηματικής επικοινωνίας. Οι μέσοι όροι των εκτιμήσεων των συμμετεχόντων για τη συναισθηματική κατανόηση και συναισθηματική έκφραση του άνδρα και της γυναίκας της υποθετικής ερωτικής σχέσης φαίνονται στον Πίνακα 1. Οι *post hoc* έλεγχοι για διαφορές μεταξύ μέσων όρων έγιναν σε όλες τις περιπτώσεις που αναφέρονται διαφορές μέσων

όρων με τη μέθοδο πολλαπλών συγκρίσεων Scheffé.

Συναισθηματική κατανόηση. Υπήρχε κύρια επίδραση της ισοτιμίας στη σχέση επί της εκτιμώμενης συναισθηματικής κατανόησης του άνδρα ήρωα του σεναρίου προς τη γυναίκα ηρωίδα, $F(2, 446) = 163.56, p < 0,000$ και επί της εκτιμώμενης συναισθηματικής κατανόησης της γυναίκας ηρωίδας προς τον άνδρα $F(2, 446) = 106.19, p < 0.000$. Ο έλεγχος των μέσων όρων που ακολούθησε έδειξε ότι, άσχετα με το φύλο των ηρώων ή ηρωίδων του σεναρίου, η εκτίμηση των συμμετεχόντων ήταν ότι οι υπερωφελημένοι σύντροφοι είχαν τη λιγότερη συναισθηματική κατανόηση από ισότιμους και υποωφελημένους. Για τους άνδρες υπερωφελημένους εκτιμήθηκε ότι είχαν λιγότερη συναισθηματική κατανόηση (M.O. = 1.66) από τους ισότιμους (M.O. = 3.47) και υποωφελημένους (M = 3.48) ενώ, ομοίως, για τις γυναίκες υπερωφελημένες εκτιμήθηκε ότι είχαν λιγότερη συναισθηματική κατανόηση (M.O. = 1.95) από τους ισότιμους (M.O. = 3.56) και υποωφελημένους (M.O. = 3.37). Δεν διέφεραν μεταξύ τους οι εκτιμήσεις που αφορούσαν στη συναισθηματική κατανόηση για τους ισότιμους άνδρες και τους υποωφελημένους, ούτε τις ισότιμες και υποωφελημένες γυναίκες.

Συναισθηματική έκφραση. Ακριβώς ανάλογα ήταν τα ευρήματα που αφορούσαν στις εκτιμήσεις συναισθηματικής έκφρασης του άνδρα προς τη γυναίκα και το αντίστροφο. Συγκεκριμένα, βρέθηκε κύρια επίδραση της ισοτιμίας στη σχέση επί της συναισθηματικής έκφρασης του άνδρα προς τη γυναίκα, $F(2, 446) = 329.85, p < 0.000$ και της γυναίκας προς τον άνδρα $F(2, 446) = 292.97, p < 0.000$. Οι συγκρίσεις μέσων όρων αποκάλυψαν και πάλι ότι, άσχετα με το φύλο των πρωταγωνιστών των σεναρίων της σχέσης, η εκτίμηση των συμμετεχόντων ήταν ότι οι υπερωφελημένοι σύντροφοι εκφράζονταν συναισθηματικά λιγότερο από ισότιμους και υποωφελημένους. Για τους άνδρες υπερωφελημένους εκτιμήθηκε ότι έδειχναν λιγότερη συναισθηματική έκφραση (M.O. = 1.53) από τους ισότιμους (M.O. = 3.52) και υποωφελημένους (M = 4.15)

ενώ, ομοίως, για τις γυναίκες υπερωφελημένες εκτιμήθηκε ότι έδειχναν λιγότερη συναισθηματική έκφραση (Μ.Ο. = 1.74) από τους ισότιμους (Μ.Ο. = 3.74) και υποωφελημένους (Μ.Ο. = 4.04). Δεν διέφεραν μεταξύ τους οι εκτιμήσεις που αφορούσαν στη συναισθηματική έκφραση για τους ισότιμους άνδρες και τους υποωφελημένους ούτε για τις ισότιμες και υποωφελημένες γυναίκες.

Συζήτηση

Ισοτιμία και συναισθηματική επικοινωνία

Τα δεδομένα μας δεν υποστήριξαν την υπόθεση ότι θα είχαμε υψηλότερα επίπεδα αντιλαμβανόμενης επικοινωνιακής συναισθηματικής έκφρασης αλλά και κατανόησης στην ισότιμη σχέση από ό,τι στις ανισότιμες. Αντίθετα, τα υψηλότερα επίπεδα συναισθηματικής έκφρασης παρατηρήθηκαν στις εκτιμήσεις που αφορούσαν τον υποωφελημένο σύντροφο, άνδρα ή γυναίκα, της ανισότιμης σχέσης, τα χαμηλότερα στις εκτιμήσεις για τον υπερωφελημένο σύντροφο, ενώ ενδιάμεσα τοποθετήθηκαν οι εκτιμήσεις για τα επίπεδα έκφρασης των ισότιμων συντρόφων. Ως προς τη συναισθηματική κατανόηση, οι εκτιμήσεις για τη συναισθηματική κατανόηση των ισότιμων και υποωφελημένων κινούνταν στα ίδια υψηλά επίπεδα χωρίς να διαφέρουν μεταξύ τους, ενώ εκότερες διέφεραν από τα χαμηλά επίπεδα συναισθηματικής κατανόησης για τους υπερωφελημένους. Η υπόθεσή μας επομένως για τις εκτιμήσεις που αφορούσαν στη συναισθηματική επικοινωνία των ανισότιμων επιβεβαιώθηκε αλλά δεν είχαμε προβλέψει ότι οι εκτιμήσεις για τη συναισθηματική έκφραση των υποωφελημένων θα ξεπερνούσαν αυτές των ισότιμων ούτε ότι η συναισθηματική τους κατανόηση δεν θα διέφερε από των ισότιμων.

Θεωρούμε ότι, παρά τη μερική επιβεβαίωση των υποθέσεών μας, τα ευρήματα δεν είναι ασύμφωνα προς τη θεωρία της ισοτιμίας. Η συναισθηματική επικοινωνία των ισότιμων δεν θα μπο-

ρούσε γενικά να θεωρηθεί χαμηλή εν σχέση με προς αυτή των ανισότιμων, το δε πρότυπο διαφορών των ανισότιμων μεταξύ τους και των υπερωφελημένων-υποωφελημένων προς τους ισότιμους είναι θεωρητικά ευεξήγητο. Ο ρόλος της συναισθηματικής επικοινωνίας είναι να συντηρεί το προσωπικό κίνητρο συμμετοχής και διατήρησης της σχέσης κυρίως μέσω της τροφοδότησης της διεργασίας της εκατέρωθεν αυτοαποκάλυψης, η οποία είναι εξαιρετικά σημαντική για την οικοδόμηση κλίματος εμπιστοσύνης και δέσμευσης στη σχέση (πρβλ. Aron et al., 1991· Sprecher, 2002· Sprecher & Cate, 2004). Για το λόγο αυτόν τα άτομα αναλαμβάνουν, εκατέρωθεν αυτοαποκαλυπτώμενα, να ριψοκινδυνεύσουν ή στρατηγικά-χειριστικά να δείξουν ότι ριψοκινδυνεύουν την αυτοεκτίμησή τους, προκειμένου να κινητοποιήσουν το σύντροφό τους να συνεισφέρει ή γενικότερα να συμμετάσχει στη σχέση και το πράττουν κυρίως μέσω της έκφρασης συναισθημάτων προς το σύντροφο και κατά δεύτερο λόγο μέσω της ένδειξης συναισθηματικής κατανόησης προς αυτόν (Adams, 1965· Altman, Vinsel & Brown, 1981· Derlega, Metts, Petronio & Margulis, 1993· Hatfield et al., 1985). Η μεν συναισθηματική κατανόηση δημιουργεί το κατάλληλο κλίμα αμοιβαιότητας και εμπιστοσύνης ώστε ο σύντροφος, «απολαμβάνοντας» τον ανοιχτό δίαυλο κατανόησης των συναισθημάτων του και της αποδοχής, να επικοινωνήσει αυτοαποκαλυπτόμενος, η δε έκφραση συναισθημάτων τον κινητοποιεί ενεργητικότερα να το πράξει. Σύμφωνα με τη θεωρία της ισοτιμίας, όταν η κατανομή αγαθών στη σχέση είναι ανισόρροπη, υφίσταται δηλαδή ανισοτιμία, αναπτύσσεται στους συντρόφους κίνητρο αποκατάστασής της.

Οι συμμετέχοντες στο πείραμά μας αντιλήφθηκαν ότι για τους υποωφελημένους είναι δυσανάλογη η κατανομή των αγαθών και ότι ο υπερωφελημένος σύντροφός τους δεν επενδύει στη σχέση ή δεν ενδιαφέρεται αρκετά γι' αυτήν. Έτσι θεώρησαν εύλογο πως οι υποωφελημένοι θα επιχειρήσουν μέσω της συναισθηματικής επικοινωνίας να αποκαταστήσουν την υστέρηση αυτή ενεργητικά, κινητοποιώντας το σύντροφό

τους πολύ περισσότερο από ό,τι οι ισότιμοι και φυσικά οι υπερωφελημένοι. Είναι εύληπτο άλλωστε πως και οι ισότιμοι και οι υπερωφελημένοι έχουν απτές αποδείξεις του ενδιαφέροντος του συντρόφου τους για τη σχέση από τις συνεισφορές των αντίστοιχων συντρόφων τους, τις ισότιμες από τους ισότιμους ή τις υπερβολικές από τους υποωφελημένους. Εξαιτίας αυτού, πιστεύουμε ότι στους μεν ισότιμους η συναισθηματική έκφραση κινείται σε επίπεδο επαρκές για την απλή τροφοδότηση του κλίματος αμοιβαιότητας στη σχέση, στους δε υπερωφελημένους δεν υφίσταται ανάγκη ιδιαίτερης κινητοποίησης του συντρόφου που, ούτως ή άλλως είναι «υπερκινητοποιημένος» μέσω των υπερβολικών εισφορών του. Αυτό ίσως είναι το νόημα της επικοινωνιακής κατάστασης που καταγράφουν τα ευρήματά μας ως προς τη συναισθηματική έκφραση (βλ. Πίνακα 1).

Θεωρούμε ότι ανάλογες διεργασίες προκαλούν και την απεικόνιση της συναισθηματικής κατανόησης μεταξύ των συντρόφων της υποθε-

τικής σχέσης. Οι εκτιμήσεις για τη συναισθηματική κατανόηση των ισότιμων και των υποωφελημένων κινούνται σε υψηλά και ίσα μεταξύ τους επίπεδα. Οι συμμετέχοντες εκτίμησαν ότι στους μεν ισότιμους υφίσταται η απλή ανάγκη απόκρισης προς τις συναισθηματικές ανάγκες του συντρόφου προκειμένου να διατηρηθεί το κλίμα αμοιβαιότητας και εμπιστοσύνης της ισότιμης σχέσης. Για τους υποωφελημένους εκτίμησαν ότι επίσης υφίσταται ανάγκη να τείνουν «ευήκοοι» για σημεία επικοινωνιακής ανταπόκρισης του υπερωφελημένου συντρόφου τους προς τη δική τους (των υποωφελημένων) υπερδραστήρια συναισθηματική έκφραση (που είδαμε ότι αναμένεται να δείξουν). Το ιδιαίτερα «ευήκοοι» του υποωφελημένου στη συναισθηματική κατανόηση του υπερωφελημένου συντρόφου ίσως να έχει ακόμη το νόημα της δημιουργίας κλίματος εμπιστοσύνης κατάλληλου ώστε ο υπερωφελημένος, που δεν έχει ιδιαίτερο κίνητρο να «καταβάλει κόσμη» συνεισφέροντας στη σχέση, να νιώσει από αμοιβαιότητα (Ickes,

Πίνακας 1

Μέσοι όροι εκτιμήσεων για τη συναισθηματική επικοινωνία ισότιμων και ανισότιμων συντρόφων (υπερωφελημένων-υποωφελημένων) της ερωτικής σχέσης ανά φύλο συντρόφου

	Συναισθηματική επικοινωνία			
	Συναισθηματική έκφραση		Συναισθηματική κατανόηση	
	Χαμηλές	Υψηλές	Χαμηλή	Υψηλή
Ικανοποίηση από τη ζωή	23.11	25.37	22.40	26.25
Ισοτιμία στη σχέση	Άνδρας	Γυναίκα	Άνδρας	Γυναίκα
Ισότιμοι σύντροφοι	3.52α	3.74α	3.47α	3.56α
Υπερωφελημένος	1.53β	1.74β	1.66β	1.95β
Υποωφελημένος	4.15γ	4.04γ	3.48α	3.37α

Σημείωση: Οι αριθμοί δηλώνουν μέσους όρους σε κλίμακες κυμαινόμενες, από 1 = πολύ λίγο, έως 5 = πάρα πολύ, για τις δύο ερωτήσεις της συναισθηματικής επικοινωνίας, τη συναισθηματική κατανόηση μεταξύ των συντρόφων («πόσο πιστεύετε ότι ο Γιώργος / η Κατερίνα κατανοεί τα συναισθήματα της Κατερίνας / του Γιώργου») και τη συναισθηματική έκφραση («πόσο πιστεύετε ότι ο Γιώργος / η Κατερίνα εκφράζει τα συναισθήματά του / της στην Κατερίνα / στο Γιώργο»). Οι συγκρίσεις των μέσων όρων γίνονται καθέτως. Ανόμοια συνοδευτικά γράμματα δηλώνουν στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ μέσων όρων (με έλεγχο Scheffé). Το δηλούμενο φύλο είναι σε όλες τις περιπτώσεις το φύλο του ήρωα και της ηρωίδας των σεναρίων.

Paterson, Rajcecki & Tanford, 1982) ή έστω ενοχή (Sprecher, 1986, 1992, 2001a) την ανάγκη αυξήσει και αυτός τη συναισθηματική έκφραση ή και κατανόησή του προς το σύντροφο, ο οποίος εμμέσως μπορεί να οδηγήσει στην αύξηση των εισφορών του στη σχέση και την αποκατάσταση της διαταραγμένης ισοτιμίας. Ίσως για αυτόν το λόγο το επίπεδο κατανόησης του υποωφελημένου συντρόφου παρουσιάζεται ίσο προς αυτό των ισότιμων, ως εάν να επιχειρεί ο υποωφελημένος σύντροφος να προσομοιώσει την επικοινωνιακή θέση κατανόησης ενός ισότιμου συντρόφου έναντι του υπερωφελημένου!

Η παρούσα προσέγγιση δεν επιτρέπει να προβλέψουμε κατά πόσο η κατ' ευχήν συμπεριφορά των υποωφελημένων έχει αυξημένες ελπίδες να προκαλέσει «αυτοεκπληρούμενη προφητεία», να παράξει δηλαδή την επιθυμητή συμπεριφορά από τον υπερωφελημένο και μάλιστα την αποκάλυψη προσωπικών σκέψεων και συναισθημάτων και συνεισφορά αγαθών, παρόλο που κάτι ανάλογο έχει παρατηρηθεί σε σχετικά πειράματα, άσχετα με το παρόν πλαίσιο (Curtis & Miller, 1986). Μπορούμε όμως να εικάσουμε, με βάση τις εκτιμήσεις για τα σχετικά χαμηλά επίπεδα συναισθηματικής κατανόησης και έκφρασης των υπερωφελημένων, ότι μάλλον η προσπάθεια αυτή θα πέσει στο κενό, δεδομένου του ισχνού κινήτρου των υπερωφελημένων να επενδύσουν στη σχέση, κίνητρο άλλωστε που στην πραγματικότητα υποσκάπτεται ακόμη περαιτέρω με το να υπερταμείβεται και να υπερδικαιολογείται χάρη στο σύντροφό τους (πρβλ. το «φαινόμενο της υπερδικαιολόγησης», π.χ. Newman & Layton, 1984). Αντίθετα, μπορούμε να εικάσουμε ότι οι υποωφελημένοι θα συνεχίσουν τη συμπεριφορά της σχετικά αυξημένης συναισθηματικής κατανόησης προς το σύντροφό τους είτε αυτοεγκλωβιζόμενοι στην προσδοκία τους είτε ως μέσο αμυντικής υποκειμενικής απιολόγησης προς τον ίδιο τους τον εαυτό της μη απόκρισης του συντρόφου τους. Με τον τελευταίο ειδικά τρόπο, ο υποωφελημένος σύντροφος είναι δυνατόν να παραμένει επί πολύ στην ανισότιμη σχέση παρά τη δυσφορία του για την «αντικειμενική» υποωφέλειά του.

Περιορισμοί, προοπτικές και συμπεράσματα

Δεν ήταν στόχος της έρευνας αυτής να εξετάσει αν η ισοτιμία αυθορμήτως ανακύπτει μεταξύ των περιεχομένων της απλολαϊκής θεωρίας για τη σχέση, εάν και υπό ποιες συνθήκες ενεργοποιείται αυθόρμητα και πόσο σημαντικό ρόλο έχει εν σχέσει προς άλλα περιεχόμενα. Είναι σκόπιμο άλλες έρευνες να ασχοληθούν με τα ζητήματα αυτά. Η έρευνά μας πάντως έδειξε, έστω και στη στιγμιαία και στατική αναπαράσταση μιας σχέσης που μπορεί να αιχμαλωτίσει η πειραματική μεθοδολογία, ότι εάν και εφόσον ο κανόνας ανακύψει, επηρεάζει τις εκτιμήσεις για τη συναισθηματική επικοινωνία. Κατά τη σχετική βιβλιογραφία, η ισοτιμία ενδέχεται να δρα επηρεάζοντας καταλυτικές για τη σχέση μεταβλητές, είτε στην αρχή της δημιουργίας της σχέσης (Sprecher, 2001β) είτε στην αρχή της διαδικασίας διάλυσής της (Duck, 1982), ως αποτέλεσμα συναισθημάτων δυσφορίας, τα οποία μάλιστα η ίδια περαιτέρω κλιμακώνει (Grote & Clark, 2001). Περαιτέρω έρευνα θα πρέπει να εξετάσει τις συνθήκες υπό τις οποίες αναμένεται να ενεργοποιηθεί η ισοτιμία και τις συνέπειές της για τη συναισθηματική επικοινωνία, ιδίως σε κρίσιμα στάδια της σχέσης, στα οποία η ποιότητά της θα μπορούσε να έχει καταλυτική σημασία, είτε εποικοδομητική για τη διατήρησή της, είτε υποβοηθητική για τη σχετικά πιο ανώδυνη έξοδο από αυτήν. Εξαιτίας ακριβώς του ρόλου της επικοινωνίας στη δυναμική πορεία της σχέσης, είναι απαραίτητο να εξεταστεί η κατεύθυνση της αιτιακής σχέσης πιο συστηματικά. Ίσως η αυξημένη και ποιοτικά καλή επικοινωνία να δημιουργεί, βελτιώνει και αποκαθιστά την αναλογία συνεισφορών-απολαβών στη σχέση αν και ευρήματα σχετικά με τη συναισθηματική ικανοποίηση στη σχέση δείχνουν ότι μάλλον η ισοτιμία είναι ο ισχυρότερος και αρχικός αιτιακός παράγοντας και η επικοινωνία το αποτέλεσμα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν επαναεισάγεται ως αγαθό αυτή καθαυτή στην αναλογία συνεισφορών-απολαβών των συντρόφων, τροποποιώντας την (Sprecher & Cate, 2004· Van Yperen & Buunk, 1990).

Μελλοντική έρευνα θα πρέπει να εξετάσει, με κάποιας μορφής πειραματικό σχέδιο ανάλογο με το παρόν, την επίδραση της ισοτιμίας στο προσωπικό βίωμα της συναισθηματικής επικοινωνίας σε πραγματικές σχέσεις. Εκτός αυτού, καλό θα ήταν να συμπεριλάβει συγκεκριμένα και λεπτομερή συναισθηματικά περιεχόμενα στους δύο διαύλους επικοινωνίας (έκφραση και κατανόηση), που εδώ μελετήσαμε χωρίς αναφορά σε περιεχόμενα, χρησιμοποιώντας τους δύο διαύλους μάλλον προβολικά.

Ο χειρισμός της ισοτιμίας-ανισοτιμίας στο παρόν πείραμα έγινε μέσω της συστηματικής ρύθμισης της αναλογίας εισφορών-απολαβών συγκεκριμένων ανταλλάξιμων αγαθών για τον άνδρα ήρωα και την ηρωίδα του σεναρίου, ανά πειραματική συνθήκη (σενάριο), ισοτιμίας-ανισοτιμίας / υπερωφέλεια, ανισοτιμίας/υποωφέλειας. Μεταξύ των χειριζομένων ανά συνθήκη ανταλλάξιμων αγαθών ήταν και η «συναισθηματική συμπαράσταση και συζήτηση προβλημάτων» όπως και η «έκφραση αγάπης προς το σύντροφο». Μετρώντας ως εξαρτημένη μεταβλητή την εκτίμηση της συναισθηματικής κατανόησης και έκφρασης των ηρώων, είναι δυνατόν τα ευρήματά μας να αντικατοπτρίζουν απλώς τον πειραματικό χειρισμό, αποτελώντας μεθοδολογικά παραπροϊόντα και όχι απόρροια των θεωρητικών μας υποθέσεων. Πράγματι, είναι αναμενόμενο μεθοδολογικό παραπροϊόν ο υποωφελής να εκφράζεται συναισθηματικά και να κατανόει περισσότερο από τον υπερωφελή και τον ισότιμο εφόσον έτσι τους παρουσίαζαν τα σενάρια. Όμως, αφού υπενθυμίσαμε ότι το πειραματικό σχέδιο ήταν διϋποκειμενικό, δηλαδή διαφορετικοί συμμετέχοντες έκαναν τις εκτιμήσεις τους σε κάθε πειραματική συνθήκη (σενάριο) και άρα ήταν αδύνατο να εικάσουν το χειρισμό της ισοτιμίας-ανισοτιμίας που απεικόνιζαν οι άλλες συνθήκες, θα πρέπει να αναρωτηθούμε: α) για ποιο λόγο οι συμμετέχοντες εκτίμησαν ότι οι υποωφελείς εκφράστηκαν συναισθηματικά περισσότερο από τους υπερωφελείς αλλά και από τους ισότιμους; β) γιατί εκτιμήθηκε ότι κατανόησαν συναισθηματικά περισσότερο μεν από τους

υπερωφελείς αλλά όσο οι ισότιμοι; Το συγκεκριμένο πρότυπο ευρημάτων απέχει από το πρότυπο των εισφορών-απολαβών του πειραματικού χειρισμού που σχετίζεται με την «έκφραση αγάπης» και τη «συναισθηματική συμπαράσταση» και ο λόγος που προέκυψε δεν μπορεί παρά να έχει να κάνει με τις υποθέσεις της θεωρίας που το πείραμα επιχείρησε να ελέγξει. Μολαταύτα, μελλοντικός πειραματικός σχεδιασμός είναι σκόπιμο να αποφύγει το σκόπελο της σύγχυσης.

Τα ευρήματα της έρευνάς μας παρουσιάζουν ενδιαφέρουσα και πρωτότυπη εσωτερική συνοχή σύμφωνη με τη θεωρία της ισοτιμίας και, ως σύνολο, είναι συνεπή προς τις θέσεις της, παρόλο που δεν επιβεβαιώθηκαν επακριβώς ορισμένες από τις επιμέρους προβλέψεις μας. Ουσιαστικά, λοιπόν, μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι όσον αφορά στις απλοϊκές εκτιμήσεις των νέων για τις σχέσεις των συνομηλίκων τους, η ισοτιμία έχει θετικές συνέπειες για τη συναισθηματική επικοινωνία του ερωτικού ζευγαριού και η ανισοτιμία δυσμενείς. Για την ανισοτιμία ειδικότερα μοιάζει να θεωρούν πως εγκλωβίζει τον υποωφελή σύντροφο σε έναν μάταιο αγώνα να κινητοποιήσει τον υπερωφελή μέσω της συναισθηματικής κατανόησης και έκφρασης ώστε να συνεισφέρει περισσότερα στην ερωτική σχέση ενώ από την άλλη αμβλύνει το ενδιαφέρον του υπερωφελή για αυτήν. Η όλη λειτουργικότητα της ερωτικής σχέσης ίσως και να υποσκάπτεται από τις επικοινωνιακές συνέπειες της ανισοτιμίας.

Βιβλιογραφία

- Adams, J. S. (1965). Inequity in Social Exchange. In L. Berkowitz (ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (vol. 2, pp. 267-299). New York: Academic Press.
- Altman, I. Vinsel, A. & Brown, B. A. (1981). Dialectic Conceptions in Social Psychology and Privacy: An Application of Social Penetration and Privacy Regulation. In L. Berkowitz (ed.), *Advances in*

- Experimental Social Psychology* (vol. 14). New York: Academic Press.
- Aron, A. Aron, E. N., Tudor, M. & Nelson, G. (1991). Close Relationships as Including Other in the Self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 241-253.
- Berscheid, E. & Reis, H. T. (1998). Attraction and Close Relationships. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske & G. Lindzey (eds.), *The Handbook of Social Psychology* (4th ed., pp. 193-281). San Francisco, CA: McGraw-Hill.
- Brehm, S. (1992). *Intimate Relationships*, New York: McGraw-Hill.
- Byers, E. S. & Demmons, S. (1999). Sexual Satisfaction and Sexual Self-Disclosure within Dating Relationships. *The Journal of Sex Research*, 36, 180-189.
- Byers, E. S. & Wang, A. (2004). Understanding Sexuality in Close Relationships from the Social Exchange Perspective. In J. H. Harvey, A. Wenzel & S. Sprecher (eds.), *The Handbook of Sexuality in Close Relationships* (pp. 203-234). London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Canary, J. D. & Stafford, L. (1993). Equity in the Preservation of Personal Relationships. In J. Harvey & A. Wenzel, *Close Romantic Relationships, Maintenance and Enhancement*. New York: McGraw-Hill.
- Curtis, R. C. & Miller, K. (1986). Believing Another Likes or Dislikes You: Behaviors Making the Beliefs Come True. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 284-290.
- Derlega, V. J., Metts, S. Petronio, S. & Margulis, S. T. (1993). *Self-Disclosure*. Newbury Park, CA: Sage.
- Duck, S. (1982). A Topography of Relationship Disengagement and Dissolution. In S. W. Duck (ed.), *Personal Relationships. Vol. 4. Dissolving Personal Relationships* (pp. 1-30). New York: Academic Press.
- Fitness, J. (1996). Emotion Knowledge Structures in Close Relationships. In J. O. Fletcher & J. Fitness (eds.), *Knowledge Structures in Close Relationships* (pp. 195-217). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Fitzpatrick, M. (1988). *Between Husbands and Wives: Communication in Marriage*. Newbury Park, CA: Sage.
- Fitzsimons, G. & Bargh, J. (2003). Thinking of You: Nonconscious Pursuit of Interpersonal Goals Associated with Relationship Partners. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(1), 148-164.
- Fletcher, G. (2002). *The New Science of Intimate Relationships*. Massachusetts: Blackwell Publishing.
- Fletcher, G. J. & Thomas, G. (1996). Close Relationships Lay Theories: Their Structure and Function. In G. J. Fletcher & J. Fitness (eds.), *Knowledge Structures in Close Relationships: A Social Psychological Approach* (pp. 3-24). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Foa, E. Z. & Foa, U. G. (1980). Resource Theory: Interpersonal Behavior as Exchange. In K. Gergen, M. Greenberg & R. Willis (eds.), *Social Exchange: Advances in Theory and Research*. New York: Plenum.
- Forgas, J. P. (2001). Affective Influences on Communication and Attribution in Relationships. In V. Manusov & J. H. Harvey (eds.), *Attribution, Communication, Behavior and Close Relationships* (pp. 3-20). Cambridge: Cambridge University Press.
- Gagnon, J. H. (1990). The Implicit and Explicit Use of Scripting Perspective in Sex Research. *Annual Review of Sex Research*, 1, 1-43.
- Gottman, J. M. (1998). Psychology and the Study of Marital Processes. *Annual Review of Psychology*, 49, 169-197.
- Gottman, J., Notarius, C., Gons, J. & Markman, H. (1976). *A Couple's Guide to Communication*. Champaign, IL: Research Press.
- Grote, N. K. & Clark, M. S. (2001). Perceiving Unfairness in the Family: Cause or Consequence of Marital Distress? *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(2), 282-293.
- Guerrero, L. K. & Andersen, P. A. (2000). Emotion in Close Relationships. In C. Hendrick & S. S. Hendrick (eds.), *Close Relationships, A Sourcebook* (pp. 171-183). Thousand Oaks: Sage.

- Hatfield, E. (1988). Passionate and Companionate Love. In R. J. Sternberg & M. L. Barnes (eds.), *The Psychology of Love* (pp. 191-217). New Haven and London: Yale University Press.
- Hatfield, E. Utne, M. K. & Traupmann, J. (1979). Equity Theory and Intimate Relationships. In R. L. Burgess & T. L. Huston (eds.), *Social Exchange in Developing Relationships* (pp. 99-133). New York: Academic Press.
- Hatfield, E. Traupmann, J. Sprecher, S. Utne, M. & Hay, J. (1985). Equity and Intimate Relationships: Recent Research. In W. Ickes (ed.), *Compatible and Incompatible Relationships* (pp. 91-117). New York: Springer.
- Hendrick, C. & Hendrick, S. S. (2004). Sex and Romantic Love: Connects and Disconnects. In J. H. Harvey, A. Wenzel & S. Sprecher (eds.), *The Handbook of Sexuality in Close Relationships* (pp. 159-182). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Hendrick, S. & Hendrick, C. (1997). Love and Satisfaction. In R. J. Sternberg & M. Hojjat (eds.), *Satisfaction in Close Relationships* (pp. 56-78). New York: The Guilford Press.
- Hendrick, S. S. & Hendrick, C. (1992). *Romantic Love*. Newbury Park, CA: Sage.
- Ickes, W. J., Paterson, M. L., Rajcecki, D. W. & Tanford, S. (1982). Behavioral and Cognitive Consequences of Reciprocal Versus Compensatory Responses to Preinteraction Expectancies. *Social Cognition*, 1, 160-190.
- Kelley, H. H. (1979). *Personal Relationships: Their Structures and Processes*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Kelley, H. H. (1983). Love and Commitment. In H. H. Kelley, E. Berscheid, A. Christensen, J. H. Harvey, T. L. Huston, G. Levinger, E. McClinton, L. A. Peplau & D. R. Peterson (eds.), *Close Relationships* (pp. 265-314).
- LaRossa, R. & Reitzes, D. (1993). Symbolic Interactionism and Family Studies. In P. G. Boss, W. J. Doherty, R. LaRossa, W. R. Schumm & S. K. Steinmetz (eds.), *Sourcebook of Family Theories and Methods: A Contextual Approach* (pp. 135-166). New York: Plenum.
- Laurenceau, J. P., Pietromonaco, P. R. & Feldman Barret, L. (1998). Intimacy as an Interpersonal Process: The Importance of Self-Disclosure, and Perceived Partner Responsiveness in Interpersonal Exchanges. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1238-1251.
- Lee, J. A. (1977). A Typology of Styles of Loving. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 3, 173-182.
- Lerner, G. & Mikula, M. J. (1994). Entitlement and the Affectional Bond: Reflections and Conclusions. In M. J. Lerner & G. Mikula (eds.), *Entitlement and the Affectional Bond. Justice in Close Relationships* (pp. 325-340). New York: Plenum Press.
- Manusov, V. & Harvey, J. H. (2001). *Attribution, Communication Behavior and Close Relationships*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Berscheid, E. & Reis, H. (1998). Attraction and Close Relationships. In D. Gilbert, S. Fiske & G. Lindzey (eds.), *Handbook of Social Psychology* (4th ed., pp. 193-281). New York: McGraw-Hill.
- Markman, H. J. (1981). Prediction of Marital Distress: A 5-year Follow-Up. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 49, 760-762.
- McClintock, C. G., Kramer, R. M. & Keil, L. J. (1984). Equity and Social Exchange in Human Relationships. *Advances in Experimental Social Psychology*, 17, 183-227.
- Michaels, J. W., Edwards, J. N. & Acock, A. C. (1984). Satisfaction in Intimate Relationships as a Function of Inequality, Inequity, and Outcomes. *Social Psychology Quarterly*, 47(4), 347-357.
- Newman, J. & Layton, B. D. (1984). Overjustification. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 10, 419-425.
- Noller, P. & Ruzzene, M. (1991). Communication in Marriage: The Influence of Affect and Cognition. In G. J. Fletcher & F. D. Fincham (eds.), *Cognition and Close Relationships* (pp. 203-234). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Noller, P. (1984). *Nonverbal Communication and Marital Interaction*. Oxford: Pergamon Press.
- Prins, K. S., Buunk, A. P. & Van Yperen, N. W.

- (1992). Equity, Normative Disapproval and Extramarital Sex. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10, 39-53.
- Regan, P. C. & Sprecher, S. (1995). Gender Differences in the Value of Contributions to Intimate Relationships: Egalitarian Relationships are Not Always Perceived to Be Equitable. *Sex Roles*, 33, 221-238.
- Rusbult, C. E., Arriaga, X. B. & Agnew, C. R. (2000). Interdependence in Close Relationships. In G. J. Fletcher & M. S. Clark (eds.), *Blackwell Handbook of Social Psychology: Interpersonal Processes* (pp. 359-387). London: Blackwell.
- Sprecher, S. (1986). The Relation between Inequity and Emotions in Close Relationships. *Social Psychology Quarterly*, 49(4), 309-321.
- Sprecher, S. (1992). How Men and Women Expect to Feel and Behave in Response to Inequity in Close Relationships. *Social Psychology Quarterly*, 55(1), 57-69.
- Sprecher, S. (2001a). A Comparison of Emotional Consequences of and Changes in Equity over Time Using Global and Domain Specific Measures of Equity. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18(4), 477-501.
- Sprecher, S. (2001β). Equity and Social Exchange in Dating Couples: Associations with Satisfaction, Commitment and Stability. *Journal of Marriage and the Family*, 63, 599-613.
- Sprecher, S. (2002). Sexual Satisfaction in Premarital Relationships. Associations with Satisfaction, Love, Commitment, and Stability. *The Journal of Sex Research*, 39, 190-196.
- Sprecher, S. & Cate, R. (2004). Sexual Satisfaction and Sexual Expression as Predictors of Relationship Satisfaction and Stability. In J. H. Harvey, A. Wenzel & S. Sprecher (eds.), *The Handbook of Sexuality in Close Relationships* (pp. 7-30). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Sprecher, S. & Duck, S. (1994). Sweet Talk: The Importance of Perceived Communication for Romantic and Friendship Attraction Experienced during a Get-Acquainted Date. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20(4), 391-400.
- Sprecher, S. & Schwartz, P. (1994). Equity and Balance in the Exchange of Contributions in Close Relationships. In M. J. Lerner & G. Mikula (eds.), *Entitlement and the Affectional Bond. Justice in Close Relationships* (pp. 11-36). New York: Plenum Press.
- Sternberg, J. R. (1988). Triangulating Love. In R. J. Sternberg & M. L. Barnes (eds.), *The Psychology of Love* (pp. 119-138). New Haven and London: Yale University Press.
- Sternberg, R. J., Hojjat, M. & Barnes, M. C. (2001). Empirical Tests of Aspects of a Theory of Love as a Story. *European Journal of Personality*, 15, 199-218.
- Traupmann, J. Hatfield, E. & Wexler, P. (1983). Equity and Sexual Satisfaction in Dating Couples. *British Journal of Social Psychology*, 22, 33-40.
- Traupmann, J. Petersen, M. Utne, M. & Hatfield, E. (1981). Measuring Equity in Intimate Relations. *Applied Psychological Measurement*, 5(4), 467-480.
- Van Yperen, N. W. & Buunk, B. P. (1990). A Longitudinal Study of Equity and Satisfaction in Intimate Relationships. *European Journal of Social Psychology*, 20, 287-309.
- Walster, E. Walster, G. W. & Berscheid, E. (1978). *Equity: Theory and Research*. Boston, MA: Allyn and Bacon.

Equity effects on love-satisfaction and emotional communication of intimate relationship partners

PANAYIOTIS S. KORDOUTIS

ABSTRACT

According to Equity Theory, cognitive-affective processes of the intimate relationship are influenced by the equity among intimate relationship partners. It was experimentally examined if equity affects lay estimates of love-satisfaction as well as emotional communication. A between-subjects design was employed: 3 (equitable relationship, inequitable – the male partner being overbenefited, inequitable – the female partner being overbenefited) x 2 (participant's gender). Participants were 454 students of the Aristotle University of Thessaloniki. Equity was manipulated using scenarios of a hypothetical intimate relationship. Participants indicated on Likert scales their estimates of the emotional communication, i.e. expression/understanding towards/of other partner. The hypothesis was partially confirmed and overall findings were in consonance with equity theory as participants estimated that the equitable and the underbenefited showed more emotional expression and understanding than the overbenefited, whereas there were no differences among the first two. In conclusion, according to young people's lay estimates, equity has a positive effect on emotional communication whereas inequity negative; it decreases the emotional expression and understanding of the overbenefited partner towards the underbenefited while it increases, possibly at no avail, the ones of the underbenefited, who is thus attempting to motivate the overbenefited partner to get more interested in the relationship. This kind of communicative interaction is very likely to undermine the intimate relationship.

Key words: Equity, Love-satisfaction, Emotional communication, Intimate relationship.

Address: Panayiotis S. Kordoutis, Department of Psychology, Panteion University of Social and Political Sciences, Syngrou Av. 136, Athens 17 671, e-mail: kordouti@panteion.gr and pkord@otenet.gr, tel./fax: 0030.210.5698119.